

Yapay Zekâ Çağında Kazanan Kim Olacak?

2025 Nobel Ekonomi Ödülü'nü paylaşan Mokyr, Aghion ve Howitt'e göre yapay zekâ ne otomatik refah ne de kitlesel işsizlik getiriyor. Geleceği belirleyecek olan, toplumların bu dönüşümü hangi politikalarla yöneteceği.

Dr. Aras Yolusever

Tarih boyunca insanlık, teknolojik sıçramaların yarattığı "yerinden edilme" korkusuyla defalarca yüzleşmek zorunda kaldı. 19. yüzyılda buhar makineleri dokuma tezgahlarını değiştirdiğinde veya 20. yüzyılın sonlarında bilgisayarlar ofislere girdiğinde duyulan endişe, bugün çok daha sofistike bir formda karşımıza çıkıyor: Yapay Zekâ.

Son yıllarda yapay zekâ teknolojilerinde yaşanan baş döndürücü gelişmeler, yeni bir yaratıcı yıkım sürecinin başlayacağına ilişkin korkuları tetiklemektedir. Bugün, endüstri devrimi ve dijitalleşme süreçlerinde olduğu gibi, benzer bir yol ayrımındayız. Bu süreç kitlesel bir işsizlik felaketine mi yol açacak, yoksa insanlık için yeni ve daha nitelikli iş kapıları mı aralayacak? Sanıyorum önümüzdeki yılları bu soruya yanıt arayarak geçireceğiz.

2025 Nobel Ekonomi Ödülü Üzerine

2025 Nobel Ekonomi ödülü, tam da bu konu üzerine odaklanan 3 değerli akademisyen tarafından paylaşıldı. Nobel Komitesinin bu tercihi, yapay zekâ gibi genel amaçlı teknolojilerin ekonomi ve işgücü üzerindeki etkilerinin kısa vadeli şoklardan ziyade tarihsel ve dinamik sü-

reçler içinde değerlendirilmesi gerektiğine işaret ediyor.

Nitekim Joel Mokyr, teknolojik ilerlemeyi yalnızca otomasyon ya da makineleşme süreci olarak değil, bilgi üretimi ile ekonomik kurumlar arasındaki uzun vadeli etkileşimin bir sonucu olarak ele almaktadır. Mokyr'e göre yapay zekâ dahil olmak üzere yeni teknolojiler başlangıçta bazı meslekleri ve/veya sektörleri ortadan kaldırırsa da uzun vadede üretkenliği artırarak yeni iş alanlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayacaktır. Bu bakış açısı, yapay zekânın işsizliğe yol açan bir tehditten ziyade, iktisadi yapıyı dönüştüren bir bilgi teknolojisi olduğunu vurgular aslında. Örneğin yapay zekâdaki gelişmeler sayesinde beşerî sermayeye sahip bireyler görece avantaja sahip olacak, emek yoğun sektördeki iş gücü ise teknolojik gelişim sayesinde beşerî sermayeyi artırmaya başlayacaktır.

Benzer şekilde Philippe Aghion, iktisadi büyümenin merkezine yaratıcı yıkım sürecini yerleştirir. Bu yaklaşımda teknolojik yenilik, yaratıcı yıkım süreciyle aynı anda daha verimli ve yenilikçi faaliyetlerin önünü açar. Aghion'a göre bu süreç kaçınılmaz olarak geçici iş kayıplarına yol açacak ancak uzun vadede daha yüksek verimlilik ve yeni istihdam alanları yaratacaktır. Yapay zekâ bağlamında bu teori, işsizlik korkuları-

nın yalnızca statik bir fotoğraf sunduğuna işaret eder. Buradaki asıl önemli husus, ekonominin bu yıkıcı-yaratıcı süreci ne ölçüde destekleyici/kapsayıcı kurumlar ve politikalarla yönettiğidir.

Peter Howitt ise teknolojik değişimin işgücü piyasasında yarattığı etkileri dinamik ve evrimsel bir süreç olarak tanımlar. Howitt'e göre teknolojik ilerleme, istihdamı doğrudan azaltan ya da artıran bir mekanizma değildir; asıl belirleyici unsur, işgücünün yeni teknolojilere uyum sağlama kapasitesidir. Yapay zekâ çağında bu uyum, eğitim sistemleri, yaşam boyu öğrenme ve beceri dönüşümünü destekleyen politikalarla mümkündür. Howitt'in yaklaşımı, yapay zekânın işgücü üzerindeki etkisini "mesleklerin yok olması" değil, "mesleklerin yeniden tanımlanması" olarak okumayı önermektedir.

Bundan Sonrası: Politika Önerileri

2025 Nobel Ekonomi Ödülü'nün Joel Mokyr, Philippe Aghion ve Peter Howitt'e verilmesi, önemli akademik katkıların onurlandırılması olarak görülebileceği gibi; aynı zamanda yapay zekâ çağında iktisadi politikaya ve topluma yönelik entelektüel bir mesaj olarak da değerlendirilebilir. Mokyr'in tarihsel analizleri ve Aghion-Howitt'in teorik modelleri birlikte okunduğunda, teknolojinin ne kaçınılmaz bir felaket ne de oto-

matik bir kurtuluş vaat ettiği görülebilir. Asıl belirleyici, toplumların bu teknolojiyi nasıl içselleştirdiği ve hangi kurumsal reflekslerle karşıladığıdır.

Bu çerçevede gelecek projeksiyonlarının, teknolojik determinizme saplanmak yerine kurumsal tasarım ve politika mimarisi üzerine odaklanması gerektiği açıktır. Mokyr'in uzun dönemli tarihsel perspektifi, teknolojik ilerlemenin ancak uygun bilgi ekosistemleri ve kurumsal yapılarla sürdürülebilir refaha dönüştüğünü gösterirken; Aghion'un yaratıcı yıkım yaklaşımı, statükoyu koruma refleksinin iktisadi durgunluğun önemli bir kaynağı olduğunu hatırlatmaktadır. Yapay zekâ devriminde kazananlar, teknolojik gelişimi sisteme entegre etmeyenler ya da mevcut meslekleri yapay biçimde ayakta tutmaya çalışan ekonomiler olmayacaktır. Aksine, yıkımın kaçınılmazlığını kabul edip yeniliği teşvik eden, rekabeti boğmayan ve geçiş maliyetlerini sosyal politikalarla yöneten toplumlar öne çıkacaktır. Bu durum, devletin rolünü koruyucu bir aktörden çıkarıp, bireylerin dönüşüm kapasitesine yatırım yapan bir sosyal yatırımcı konumuna taşımaktadır.

Peter Howitt'in özellikle vurguladığı beşerî sermaye uyumu, bu dönüşüm sürecinin önemli bir diğer kritik bileşenidir. Yapay zekânın iktisadi etkisi, istihdamın mutlak olarak azalmasından ziyade, işlerin niteliğinin köklü biçimde değişmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle eğitim sistemlerinin, tek seferlik diploma üretmeye odaklanan statik yapılardan; yaşam boyu öğrenmeyi, esnek beceri kazanımını ve uyarlanabilirliği merkeze alan dinamik modellere evrilmesi kaçınılmazdır. Yapay zekâ rutin ve tekrara dayalı görevleri devralırken, insana özgü yaratıcılık, eleştirel düşünme, empati ve stratejik muhakeme gibi yetiler iktisadi değerlerin yeni kaynağı hâline gelecektir. Bu bağlamda önemli husus, teknolojinin insan emeğini ikame etmesi değil; insan emeğinin teknolojiyle birlikte yeniden tanımlanmasıdır.

Nihayetinde, yapay zekâ destekli bir gelecek ne otomatik bir refah cenneti ne de kaçınılmaz bir kitlesel işsizlik distopyasıdır. Bu gelecek, bugünden atılacak kurumsal adımların, eğitim reformlarının ve sosyal politika tercihlerinin bir bileşkesi olarak şekillenecektir. Teknoloji ilerlerken insanı geride bırakmamak, 21. yüzyıl iktisat politikasının en temel sınavıdır. Yapay zekâ çağında asıl soru, makinelerin ne kadar akıllı olacağı değil; toplumların bu akıllı refaha dönüştürecek kolektif kapasiteyi ne ölçüde inşa edebileceğidir.